

УДК 342.722

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.61>

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Білий І.М.,

*аспірант кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів*

Дніпро, Україна

ORCID: 0009-0009-7174-6719

Білий І.М. Дискреційні повноваження адміністративного суду: деякі аспекти розуміння та реалізації

Дослідивши загальні положення законодавства, загальнообов'язкові правозастосовні висновки та напрацювання наукового співтовариства, що стосуються дискреційних повноважень адміністративного суду, констатовано, що, незалежно від використання квазі-диспозитивних формулювань зі словами про можливість або право адміністративного суду прийняти процесуальне рішення, наявність підстав для цього покладає на нього обов'язок прийняти це рішення або, у виняткових випадках, належним чином обґрунтувати невідповідність рішення, яке могло бути прийняте, завданням та засадам адміністративного судочинства. Зазначено, що дискреція адміністративного суду не може бути необмеженою та підпорядковується загальним та галузевим принципам, мета адміністративного судочинства та окремих процесуальних інститутів та деяким іншим факторам вищого порядку відносно норми права, що встановлює процесуальний розсуд. Наприклад, зазначено, що не є недопустимими відступи від попередніх рішень, прийнятих тим самим суддею адміністративного суду в однакових чи подібних справах. Обґрунтованим має бути не будь-яке неоднакове правозастосування у межах свободи розсуду адміністративного, а лише відмінність, яка має істотний вплив на спірні права та обов'язки на учасників відповідних правовідносин.

Аргументовано, що свобода розсуду адміністративного суду, яка не обмежена спеціальними законодавчими положеннями, для запобігання свавільним рішенням має супроводжуватись обов'язком належним чином обґрунтувати наявність підстав для прийняття того чи іншого процесуального рішення з посиланням на реальні фактичні обставини, які настільки, наскільки можливо можуть бути виміряні за об'єктивними показниками та перевірені у рамках процедури перегляду відповідного судового рішення. Підкреслено, що це є необхідним для виконання під час реалізації адміністративним судом закріплених за ним дискреційних повноважень загальних вимог щодо наявності раціонального підґрунтя для прийнятого ним рішення, підтвердження його законності та обґрунтованості за допомогою фактів та доказів, за існування яких будь-який інший суддя адміністративного суду з належним рівнем добросовісності та компетентності з відповідних питань мали би достатні підстави прийняти таке саме рішення.

Ключові слова: адміністративне судочинство, вимоги до реалізації дискреційних повноважень адміністративного суду, дискреційні повноваження, обґрунтування дискреційного процесуального рішення адміністративного суду.

Byliy I.M. Discretionary powers of administrative court: some aspects of their understanding and exercise.

Having studied Ukrainian general legislative provisions, binding legal opinions of the Supreme Court of Ukraine and the scientific literature concerning the discretionary powers of administrative courts, it is established that, regardless of the use of quasi-dispositive wording expressing the “possibility” or the “right” of the administrative court to make a procedural decision, the existence of grounds for such decisions implies that it has the duty to make this decision or, in exceptional cases, to adequately justify the inconsistency of the decision that could have been made with the tasks and principles of administrative proceedings. It is noted that the discretion of the administrative court cannot be unlimited and is subject to general and sectoral

principles, the purpose of administrative proceedings and individual procedural mechanisms and some other factors of a higher order to the provision establishing procedural discretion. For instance, it was determined that deviations from previous decisions made by the same administrative court judge in the same or similar cases are not acceptable. However, not any non-uniform application of law within the freedom of discretion should be justified, but only a difference that has a significant impact on disputed rights and obligations on the participants of the relevant legal relationship.

It is argued that the discretion of the administrative court, which is not limited by special restrictive legislative provisions, in order to prevent arbitrary decisions, must be accompanied by the obligation to properly substantiate the existence of grounds for making a particular procedural decision with reference to those real factual circumstances, which as far as possible can be measured by objective indicators and verified within the framework of the court decision appellate. It is emphasized that this when exercising discretionary powers is necessary for the administrative court to fulfill general requirements regarding the existence of a rational basis for the decision taken, confirmation of its legality and reasonableness with the help of facts and evidence, relying on which any other judge of the administrative court acting in good faith and with competence in the relevant matters would have sufficient grounds to make the same decision.

Key words: administrative proceedings, requirements for the exercise of discretionary powers of the administrative court, discretionary powers, justification of the discretionary procedural decision of the administrative court.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Законодавство України про адміністративне судочинство вирізняється широким та різноманітним використанням у його положеннях диспозитивного методу правового регулювання діяльності адміністративного суду, уповноважуючи його у значній кількості випадків на прийняття процесуальних рішень з його ініціативи та/або користуючись максимальною дискрецією або з урахуванням визначених законом факторів оціночного характеру під час визначення спрямованості та змісту судового рішення. Разом з тим, деякі ключові аспекти розуміння сутності дискреційних повноважень та порядку їх реалізації адміністративними судами у правозастосовній практиці та науці адміністративного судочинства залишаються недостатньо опрацьованими. Зокрема, мають місце випадки помилкового визначення тих чи інших повноважень адміністративного суду як дискреційних, а також значне поширення мають неправильні уявлення про сутнісні та процедурні вимоги до судових рішень, що приймаються у рамках процесуального розсуду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор та в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Напрацювання наукового співтовариства з питань дискреційних повноважень адміністративних судів є якісним теоретичним фундаментом для дослідження деяких окремих аспектів цього процесуального явища та подальшого поглиблення та розширення наукових знань про нього у світлі сучасних досягнень науки адміністративного судочинства. У цьому зв'язку можуть бути відзначені праці за авторством, зокрема О.В. Гаран, Т.В. Степанової, М.В. Харченко. Однак, низка теоретико-правових та практичних аспектів свободи розсуду адміністративного суду у рамках адміністративного судочинства потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є визначення сутності дискреційних повноважень адміністративного суду, їх меж та деяких основних вимог до їх реалізації у рамках адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для належного наукового опрацювання ключових аспектів свободи розсуду адміністративного суду, перш за все, дійдемо достатньо чіткого розуміння сутності та природи судових дискреційних повноважень з урахуванням їх специфіки у рамках адміністративного судочинства.

Насамперед, зазначимо, що за змістом п. 7 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» дискреційне повноваження – повноваження, надане адміністративному органу законом, обирати один із можливих варіантів рішення відповідно до закону та мети, з якою таке повноваження надано [1].

Основним джерелом доктрини дискреційних повноважень є судова практика, у якій ґрунтовно розкриваються природа та значення дискреції для виконання владних управлінських функцій та відправлення правосуддя.

Верховний Суд у цьому зв'язку зазначив, що дискреція – це не обов'язок, а повноваження адміністративного органу, оскільки юридична концепція дискреції передбачає можливість вибору між альтернативними способами дій та/або бездіяльністю. У світлі цього під дискреційними повноважен-

нями слід розуміти такі повноваження, коли у межах, які визначені законом, адміністративний орган має можливість самостійно (на власний розсуд) вибирати один з кількох варіантів конкретного правомірного рішення. Тобто, дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти, чи не діяти, а якщо діяти, то у виборі варіанту рішення чи дії серед варіантів, що прямо або опосередковано закріплені у законі. У протилежність до того, повноваження державних органів не є дискреційними, коли є лише один правомірний та законно обґрунтований варіант поведінки суб'єкта владних повноважень. У разі настання визначених законодавством умов адміністративний орган зобов'язаний вчинити конкретні дії і, якщо він їх не вчиняє, його можна зобов'язати до цього в судовому порядку (Постанова Верховного Суду від 15 листопада 2021 р. у справі № 1840/2970/18) [2]. Так само, у справі № 380/3195/22 Верховний Суд констатував, що дискреційними є такі повноваження, у межах яких норма права допускає кілька варіантів поведінки суб'єкта владних повноважень у кожній конкретній ситуації та встановлених обставинах справи, кожна з яких буде правомірною. Характерними ознаками адміністративного розсуду (дискреції) є: 1) реалізація дискреційних повноважень має відповідати принципу верховенства права; 2) їх здійснення можливе лише у разі відсутності єдиного можливого варіанту поведінки; 3) суб'єкти владних повноважень мають можливість вибрати оптимальний варіант поведінки з метою врегулювання певного кола суспільних відносин; 4) суб'єкти управлінської діяльності застосовують адміністративний розсуд відповідно до належної мети, без наявності власної вигоди та впливу сторонніх факторів (Постанова Верховного Суду від 16 травня 2023 р. у справі № 380/3195/22) [3].

Окреслюючи шляхи законодавчого оформлення наділення адміністративних судів дискреційними повноваженнями, наукова спільнота вказує на те, що до підстав застосування розсуду судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві належать: 1) необхідність застосування аналогії права чи аналогії закону при розгляді та вирішенні справи у випадку повної або часткової відсутності правових норм; 2) необхідність застосування альтернативних, ситуаційних або факультативних норм права; 3) загальні принципи (засади) права; 4) існування прогалін у законі, законодавчі колізії, суперечності; 5) прогалини в процесуальному законодавстві, які суддя має право і зобов'язаний подолати; 6) випадки, коли суд наділений можливістю діяти з власної ініціативи; 7) певні особливості самої справи, зокрема її особлива складність, неоднозначність висновків, суперечність доказів, коли суд повинен прийняти єдине правильне, законне й обґрунтоване рішення; 8) існування норми права (або її частини), яка містить оцінні (або оціночні) поняття як передбачену законом можливість правозастосувача, керуючись власною правосвідомістю, прийняти рішення [4, с. 153].

Наприклад, дискреційними повноваженнями адміністративних судів, які реалізуються з урахуванням особливих обставин, що визначені законом, є, зокрема, повноваження щодо:

- визначення справи такою, яка характеризується незначною складністю та має розглядити за правилами позовного провадження (ч. 2 ст. 257 КАС України), виходячи з її значення для сторін та їх думки щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, обраного позивачем способу захисту, категорії та складності справи, обсягу та характеру доказів у справі (в тому числі чи потрібно у справі призначати експертизу, викликати свідків тощо), кількості сторін та інших учасників справи тощо (ч. 3 ст. 257 КАС України);

- встановлення або зміни способу або порядку виконання, відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення за обставин, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим (ч. 1 ст. 378 КАС України), та з урахуванням ступеня вини відповідача у виникненні спору, надзвичайних подій, тяжкого захворювання фізичної особи або членів її сім'ї, її матеріальне становище (ч. 4 ст. 378 КАС України) [5].

Однак, у значно більшій кількості випадків закон не встановлює жодних конкретних критеріїв, на основі яких визначалась б наявність підстав для прийняття адміністративним судом процесуальних рішень, а також їх зміст та спрямованість. Наприклад, повна свобода розсуду закріплена за адміністративними судами у законодавчих положеннях про їх можливість:

- постановити ухвалу про штрафу у випадку зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкодження судочинству та інших випадках, встановлених законом (ст. 149 КАС України);

- вжити заходи забезпечення позову та скасувати їх з власної ініціативи (ч. 1 ст. 150, ч. 1 ст. 157 КАС України);

- кваліфікувати неподання суб'єктом владних повноважень відзиву на позов без поважних причин як визнання позову (ч. 4 ст. 159 КАС України);

– визначити у судовому рішенні спосіб, строки і порядок його виконання (у разі необхідності) з покладенням обов'язки щодо забезпечення виконання рішення на відповідних суб'єктів владних повноважень (ч. 1 ст. 372 КАС України);

– зупинити виконання оскаржуваного судового рішення або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку (ч. 1 ст. 375 КАС України) [5].

Особлива увага у законодавстві, судовій практиці та науці адміністративного права приділяється умовам правомірності рішень, прийнятих у рамках адміністративного процесуального розсуду.

Так, за змістом ч. 3 ст. 6 Закону України «Про адміністративну процедуру», який у певному розумінні систематизує вищевикладені вимоги до користування свободою розсуду під час прийняття владних рішень, здійснення адміністративним органом дискреційного повноваження вважається законним у разі дотримання таких умов:

1) дискреційне повноваження передбачено законом;

2) дискреційне повноваження здійснюється у межах та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законом;

3) правомірний вибір здійснено адміністративним органом для досягнення мети, з якою йому надано дискреційне повноваження, і відповідає принципам адміністративної процедури, визначеним цим законом;

4) вибір рішення адміністративного органу здійснюється без відступлення від попередніх рішень, прийнятих тим самим адміністративним органом в однакових чи подібних справах, крім обґрунтованих випадків [1].

Ці законодавчі положення відповідають найбільш прогресивним науковим напрацюванням з питань дискреції адміністративних судів.

Зокрема, у наукових джерелах з адміністративно-процесуальної тематики вказується на те, що з огляду на євроінтеграційний розвиток національного законодавства у напрямок унормування реалізації дискреційних повноважень адміністративними судами, аксіомою є дотримання принципу, що з яких би причин судова дискреція не виникала, рішення завжди має відповідати критеріям верховенства права, обґрунтованості і вмотивованості. І тоді, судовий розсуд буде мати позитивний суспільний ефект. І головне, буде обмежений не лише законом, роз'ясненнями (тлумаченням) цих норм компетентними органами, обґрунтуванням обраного рішення суду сукупністю наявних у справі доказів (фактичних обставин справи), метою та цілями судочинства, інтересами особи, суспільства і держави, вимогами справедливості, обґрунтованості та всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, а й судовою практикою [6, с. 29-30].

З урахуванням вищевикладеного, слід ознайомитись із міркуваннями щодо меж процесуального розсуду судів у рамках адміністративного судочинства, висловленими у судовій практиці з питань реалізації ними деяких покладених на них дискреційних повноважень з числа тих, які були наведені вище.

Так, висвітлюючи матеріально-правові передумови визначення адміністративним судом у його судовому рішенні способу, строку і порядку його виконання з покладенням обов'язки щодо забезпечення виконання рішення на відповідних суб'єктів владних повноважень у порядку ч. 1 ст. 372 КАС України, Верховний Суд України вказав на те, що під зміною способу і порядку виконання рішення слід розуміти прийняття судом нових заходів для реалізації рішення у разі неможливості його виконання у встановлені раніше порядок і спосіб. Одночасно з цим застерігається, що змінюючи спосіб і порядок виконання судового рішення, суд не може змінювати останнє по суті. Зокрема, зміна способу і порядку виконання судового рішення не може передбачати зміни обраного судом способу відновлення порушеного права [7].

Також, у судовій практиці визнається те, що закон не містить конкретного переліку обставин для відстрочення та/або розстрочення виконання судового акта, а лише встановлює критерії для їх визначення, надаючи суду в кожному конкретному випадку вирішувати питання про їх наявність з урахуванням усіх обставин, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим. Під час розв'язання питання про відстрочення чи розстрочення виконання рішення суд має свободу розсуду при врахуванні майнових інтересів сторін, їхнього фінансового стану, ступеня вини кожної сторони у виникненні спору, наявності надзвичайних непереборних подій, інфляційних процесів у економіці держави та інших обставин, зокрема:

– ненадання (несвоєчасного надання) бюджетних асигнувань або бюджетних зобов'язань заявнику та/або не доведення (несвоєчасне доведення) фінансування видатків до заявника – отримувача

бюджетних коштів в обсязі, достатньому для своєчасного виконання грошових зобов'язань та/або погашення податкового боргу, а також неперерахування (несвоєчасного перерахування) заявнику з бюджету коштів в обсязі, достатньому для своєчасного виконання грошових зобов'язань та/або погашення податкового боргу, зокрема, в рахунок оплати наданих заявником послуг (виконаних робіт, поставлених товарів);

- загрози виникнення неплатоспроможності (банкрутства) заявника в разі своєчасної та в повному обсязі сплати грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі;
- недостатності майна заявника – фізичної особи для своєчасної та в повному обсязі сплати грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі або відсутності такого майна;
- сезонного характеру виробництва та/або реалізації товарів (робіт, послуг) заявником;
- виконання заявником плану реорганізації власного виробництва та/або зміни його організаційної структури, що призводить (може призвести) до значного спаду виробництва протягом визначеного періоду (постанова Верховного Суду від 6 березня 2019 р. у справі № 2а-25767/10/05700) [8].

Таким чином, свобода розсуду адміністративного суду, яка не обмежена спеціальними законодавчими положеннями, для запобігання свавільним рішенням має супроводжуватись обов'язком належним чином обґрунтувати наявність підстав для прийняття того чи іншого процесуального рішення з посиланням на реальні фактичні обставини, які настільки, наскільки можливо можуть бути виміряні за об'єктивними показниками та перевірені у рамках процедури перегляду відповідного судового рішення. Це є необхідним для виконання під час реалізації адміністративним судом як державним органом закріплених за ним дискреційних повноважень загальних вимог щодо наявності раціонального підґрунтя для прийнятого ним рішення, підтвердження його законності та обґрунтованості за допомогою фактів та доказів, за існування яких будь-яка інша уповноважена посадова особа з належним рівнем добросовісності та компетентності з відповідних питань мали би достатні підстави прийняти таке саме рішення.

Подібними міркуваннями прийнято керуватись під час оцінки виконання суб'єктом владних повноважень його обов'язку навести обґрунтування його владного управлінського рішення, прийнято в умовах невизначеності підстав, меж повноважень та способу його діяльності у відповідній частині.

Зокрема, у справі № 826/18805/16 Верховний Суд констатував, що жодним нормативно-правовим актом не передбачено підстав відмови у погодженні надання надр у користування. Зважаючи на це, за висновком суду, орган місцевого самоврядування при прийнятті рішення з цього питання керується власним переконанням, доцільністю, враховує інтереси територіальної громади. Мотив, покладений в основу відмови у наданні погодження, повинен мати раціональну основу та не бути протиправним чи свавільним (постанова Верховного Суду від 27 січня 2021 р. у справі № 826/18805/16) [9]. Так само, у справі № 910/23375/17 Верховний Суд зауважив, що, оскільки чинним законодавством майже не врегульовано процедури та критеріїв, за якими Антимонопольний комітет України ухвалює рішення про відкриття чи відмову в розгляді заяви, його рішення про відмову має бути максимально вичерпним, ґрунтовним, повинне розкривати заявникові мотиви його ухвалення. Дискреційні повноваження не повинні використовуватися органом свавільно, а суд повинен мати можливість переглянути рішення, прийняті на підставі реалізації цих дискреційних повноважень, що є запобіжником щодо свавільних рішень в умовах максимально широкої дискреції державного органу (постанова Верховного Суду від 30 вересня 2019 року у справі № 910/23375/17) [10].

Також, із відповідними коригуваннями на особливості адміністративного судочинства слід взяти до уваги розуміння судового розсуду, що склалось у практиці Касаційного кримінального суду Верховного Суду. Зокрема, згідно з утвердженою у ній концепцією поняття судової дискреції (судового розсуду) у кримінальному судочинстві вона охоплює повноваження суду (права та обов'язки), надані йому державою, обирати між альтернативами, кожна з яких є законною, та інтелектуально-вольову владну діяльність суду з вирішення у визначених законом випадках спірних правових питань, виходячи із цілей та принципів права, загальних засад судочинства, конкретних обставин справи, даних про особу винного, справедливості й достатності обраного покарання тощо (постанова Верховного Суду від 1 лютого 2018 р. у справі № 634/609/15-к) [11]. Також, у справі № 716/1224/19 Верховний Суд уточнив, що дискреційні повноваження суду мають відповідати принципу верховенства права з обов'язковим обґрунтуванням обраного рішення у процесуальному документі суду. При цьому, термін «явно несправедливе покарання» означає не будь-яку можливу відмінність в оцінці виду та розміру покарання з погляду суду апеляційної чи касаційної інстанції, а відмінність у такій оцінці принципо-

вого характеру. Це положення вказує на істотну диспропорцію, неадекватність між визначеним судом, хоча й у межах відповідної санкції статті, видом та розміром покарання та тим видом і розміром покарання, яке б мало бути призначене, враховуючи обставини, які підлягають доказуванню, зокрема ті, що повинні братися до уваги при призначенні покарання [12].

Отже, у судовій практиці підкреслюється важливість якомога більш докладного правового обґрунтування обраного уповноваженим органом шляху тлумачення та застосування норми права у конкретних суспільних відносинах та з урахуванням правових факторів, що встановлюють рамки свободи розсуду уповноваженого органу. Зокрема, практикою тлумачення законодавчих положень, що встановлюють дискреційні повноваження адміністративних судів підтверджується те, що встановленими законодавством про адміністративне судочинство правовими орієнтирами, з урахуванням яких має визначатись наявність підстав для прийняття адміністративним судом вищевикладених процесуальних рішень, а також їх зміст та спрямованість, є, насамперед, завдання та основоположні засади адміністративного судочинства, а також призначення відповідних процесуальних інститутів.

Висновки з дослідження. Дослідивши загальні положення законодавства, загальнообов'язкові правозастосовні висновки та напрацювання наукового співтовариства, що стосуються природи та меж дискреційних повноважень, констатуємо, що сутністю дискреційних повноважень є можливість посадових осіб на власний розсуд визначити наявність підстав для прийняття рішення у межах їх повноважень, а також його зміст, керуючись їх правосвідомістю, професійним досвідом та усіма індивідуальними особливостями відповідних правовідносин під час обрання найкращого шляху визначення прав та обов'язків їх учасників у межах свободи розсуду, що встановлена законом. Зауважено, що, незалежно від використання квазі-диспозитивних формулювань зі словами про можливість або право адміністративного суду прийняти процесуальне рішення, наявність підстав для цього покладає на нього обов'язок прийняти це рішення або, у виняткових випадках, належним чином обґрунтувати невідповідність рішення, яке могло бути прийняте, завданням та засадам адміністративного судочинства. Зазначено, що дискреція адміністративного суду не може бути необмеженою та підпорядковується загальним та галузевим принципам, мета адміністративного судочинства та окремих процесуальних інститутів та деяким іншим факторам вищого порядку відносно норми права, що встановлює процесуальний розсуд. Наприклад, зазначено, що не є недопустимими відступи від попередніх рішень, прийнятих тим самим суддею адміністративного суду в однакових чи подібних справах. Обґрунтованим має бути не будь-яке неоднакове правозастосування у межах свободи розсуду адміністративного, а лише відмінність, яка має істотний вплив на спірні права та обов'язки на учасників відповідних правовідносин.

Доведено, що свобода розсуду адміністративного суду, яка не обмежена спеціальними законодавчими положеннями, для запобігання свавільним рішенням має супроводжуватись обов'язком належним чином обґрунтувати наявність підстав для прийняття того чи іншого процесуального рішення з посиланням на реальні фактичні обставини, які настільки, наскільки можливо можуть бути виміряні за об'єктивними показниками та перевірені у рамках процедури перегляду відповідного судового рішення. Підкреслено, що це є необхідним для виконання під час реалізації адміністративним судом закріплених за ним дискреційних повноважень загальних вимог щодо наявності раціонального підґрунтя для прийнятого ним рішення, підтвердження його законності та обґрунтованості за допомогою фактів та доказів, за існування яких будь-який інший суддя адміністративного суду з належним рівнем добросовісності та компетентності з відповідних питань мали би достатні підстави прийняти таке саме рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. Дата оновлення: 31 березня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20/conv#n51>.
2. Постанова Верховного Суду від 15 листопада 2021 року у справі № 1840/2970/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101923134>.
3. Постанова Верховного Суду від 16 травня 2023 року у справі № 380/3195/22 за позовом про визнання бездіяльності протиправною, зобов'язання вчинити дії, скасування рішення. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110893446>.
4. Харченко М.В. Розсуд судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня док-

- тора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2023. 208 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Дата оновлення: 4 листопада 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
 6. Гаран О.В., Степанова Т.В. До питання дискреційних повноважень адміністративних судів. *Наука і техніка сьогодні: Серія «Право»*. 2023. № 3(17). С. 22–35. DOI: 10.52058/2786-6025-2023-3(17)-22-35.
 7. Постанова Верховного Суду України від 13 січня 2015 року у справі № 21-604а14 за позовом про зобов'язання вчинити дії. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/79c1412fe6eb6fccc2257dda002dd6ef/\\$FILE/21-604%D0%B014.doc](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/79c1412fe6eb6fccc2257dda002dd6ef/$FILE/21-604%D0%B014.doc).
 8. Постанови Верховного Суду від 6 березня 2019 року у справі № 2а-25767/10/0570 за позовом про стягнення податкового боргу. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80317430>.
 9. Постанова Верховного Суду від 27 січня 2021 року у справі № 826/18805/16 за позовом про визнання протиправним та скасування рішення. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94427377>.
 10. Постанова Верховного Суду від 30 вересня 2019 року у справі № 910/23375/17 за позовом про визнання немотивованою відповіді державного уповноваженого Антимонопольного комітету України про відмову у розгляді справи.
 11. Постанова Верховного Суду від 1 лютого 2018 року у справі № 634/609/15-к у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12015220420000225.
 12. Постанова Верховного Суду від 13 серпня 2020 року у справі № 716/1224/19 у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12019260000000243. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91063744>.